

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς κ. Σίμος Μενάρδος λέγει τὰ ἐξῆς :

Πόσον εὐχρέστησε τὴν Κέρκυραν ἡ περὶ τοῦ ἀρχείου τοῦ Κυβερνήτου μέριμνα τῆς Ἀκαδημίας μαρτυρεῖ α') τὸ πρὸς ἡμᾶς τελεγράφημα τοῦ δημάρχου κ. Σπυρίδωνος Κόλλα «Λαὸς Κερκύρας μετὰ συγκινήσεως μετέχει ἑορτασμοῦ καὶ παρὰ Ἀκαδημίας ἑκατονταετηρίδος πρώτου Κυβερνήτου καὶ διακεκριμένου τέκνου τῆς Ἰωάννου Καποδιστρίου» καὶ β') ἡ πρὸς τὸν κ. Σπυρ. Θεοτόκην δῆλωσις τοῦ διακεκριμένου συναδέλφου καὶ πρεσβευτοῦ κ. Ν. Πολίτου, ὅτι καταβάλλει πρῶτος 10 χιλ. δρ. πρὸς ἔκδοσιν τοῦ Ἀρχείου τούτου.

Μετὰ τοῦτο ὁ κ. Πρόεδρος δίδει τὸν λόγον εἰς τὸν κ. Σπ. Θεοτόκην.

ΙΣΤΟΡΙΑ. — Περὶ Καποδιστρίου, ὑπὸ κ. Σπυρ. Θεοτόκη.

Ἡ πρόσκλησις τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ὅπως ἀνακοινώσω, ἐν δημοσίᾳ αὐτῆς συνεδρίᾳ, διὰ δευτέραν φοράν, ὑπερβαλλόντως μὲ τιμᾶ, συναισθάνομαι δὲ πληρέστατα, τὴν συγκατάθεσιν τῶν ἀξιοτίμων αὐτῆς μελῶν, προκειμένου μάλιστα περὶ δημοσίας συνεδρίας, ἣτις σκοπὸν ἔχει τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἡμέρας τῆς ἀποδιδάσεως ἐν Ἑλλάδι τοῦ πρώτου αὐτῆς Κυβερνήτου, τὴν 19 Ἰανουαρίου τοῦ 1828, τοῦ ὑπερῶς ἐκείνου καὶ ἀρχαῖκου ἀνδρός, ὅστις εἶδε τὸ φῶς εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Ἰονίου τὴν Κέρκυραν.

Δὲν θὰ ἀπασχολήσω ὑμᾶς Κύριοι, εἰς τὰ τοῦ βίου καὶ τῆς πολιτείας τοῦ περιδόξου πολίτου καὶ τῆς Ἑλλάδος μεγάλου εὐεργέτου, διότι ὁ βίος τοῦ Κυβερνήτου πολλαχῶς μέχρι τοῦδε ἐμελετήθη, σκοπὸς δὲ τῆς ἀνακοινώσεως ταύτης εἶναι νὰ ὑποδείξω πρὸς ὑμᾶς τὰ ἀνέκδοτα περὶ αὐτοῦ ἔγγραφα.

Θὰ περιορισθῶ κατ' ἀκολουθίαν, νὰ διαφωτίσω σημεῖά τινα τῆς πολιτείας τοῦ ἀνδρός, ὅτε νεώτατος ἀκόμη τὴν ἡλικίαν ἀνέλαβε δημοσίαν ὑπηρεσίαν ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ αὐτοῦ πατρίδι, ἣτις τότε ὑπῆρξεν ἡ πρωτεύουσα μικροσκοπικοῦ μὲν καὶ σχεδὸν ἀνεξαρτήτου κράτους, τῆς Ἑπτανήσου Πολιτείας τοῦ 1800, ἀλλ' Ἑθνικοῦ πυρῆνος προδρόμου τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Μεγάλης Πατρίδος τῆς ὁποίας ἡ μοῖρα εἶχε γράψῃ εἰς αὐτὸν ὅτι θὰ καθίστατο ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος.

Ἡ πρώτη ὑπηρεσία ἣτις ἀνετέθη εἰς αὐτόν, ὑπῆρξεν ὅπως μετὰ τοῦ Ἰωάννου Σιγούρου κόμιτος Δεσύλλα, ἐγκαταστήσῃ εἰς τὰς νήσους τῆς Ἑπτανησιακῆς ὁμοσπονδίας τὸ πολίτευμα τοῦ 1800, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, τοῦ κόμιτος Ἀντωνίου Καποδίστρια, τῇ εἰσηγήσει τοῦ Γεωργίου Μοτσηνίγου, πληρεξουσίου τοῦ προστάτου Αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας, μεθ' οὗ εἶχε συνδεθῇ διὰ φιλίας. Εἶναι γνωστὸν

ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἡ Κεφαλληνία κατετρώχετο ὑπὸ ἐμφυλίων σπαραγμῶν καὶ τὸ νέον πολίτευμα δὲν ἠδύνατο νὰ ἐγκατασταθῇ πρὸ τῆς εἰρηνεύσεως αὐτῆς. Τὸ ἔργον ἔφερεν εἰς πέρας ὁ νεαρὸς Καποδίστριας, διότι ὁ Σιγούρος δὲν ἔστεργε νὰ συμμαρισθῇ τὰς εὐθύνas τῶν μέτρων ἅτινα ἠναγκάσθη νὰ ἐφαρμόσῃ. Ἡ δρᾶσις αὕτη τοῦ Καποδίστρια ἐδημοσιεύθη ἐκ τῶν ἀνεκδότων πηγῶν τοῦ ἀρχείου τῆς Ἰονίου Γερουσίας, ὑπὸ τοῦ Μάρκου Θεοτόκη τῷ 1889.

Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του εἰς Κέρκυραν, ἂν καὶ ἡγάπα τὴν ἱατρικὴν ἐπιστήμην, εἰς ἣν εἶχεν ἐπιδοθῇ μετὰ ζήλου, ἀνέλαβε τὴν γραμματείαν τῶν τμημάτων Ἑξωτερικῶν, Ναυτικῶν καὶ Ἐμπορίου βραδύτερον δὲ καὶ τὸν τοῦ εἰσηγητοῦ τοῦ Νομοθετικοῦ Σώματος. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῶν ὑπηρεσιῶν του τούτων, ὑπῆρξεν ἡ ψυχὴ καὶ ἡ καρδία τῆς νεοτεύκτου πολιτείας, καὶ ἡ ὑπέροχος αὐτοῦ διάνοια, ἀπέδειξε τὰ πλούσια δῶρα, ὅσα ἐπεδαψίλευσεν εἰς αὐτὸν ἡ φύσις. Ἀψευδεῖς δὲ μάρτυρες τῶν πρὸς τὴν πατρίδα ὑπηρεσιῶν του τούτων πρόκεινται ἡμῖν ἐν τῷ Κρατικῷ Ἀρχεῖφ τῆς Ἰονίου Γερουσίας, αἱ ἐκθέσεις αὐτοῦ τῆς ὑπηρεσίας καὶ αἱ εἰσηγητικαὶ ἐκθέσεις του πρὸς τὸ Νομοθετικὸν Σῶμα. Αἱ πηγαὶ αὗται ἐξηρευνήθησαν ἀρκούντως, ὑπὸ τοῦ Λούντζη, Χιώτη, Μαυρογιάννη, Λάσκαρη καὶ ἄλλων, παραμένουσιν ὁμως εἰσέτι ἀνέκδοτοι εἰς τὸ ἀρχεῖον πλείσται ὅσαι τῶν ἐκθέσεων του τούτων.

Συγχρόνως ὁμως, ἂν καὶ αἱ κρατικαὶ ὑπηρεσίαι, ἀπερρόφων πάντα τὸν χρόνον αὐτοῦ, δὲν παρημέλησε τὴν ἐπιστήμην τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ἣν μετὰ ζήλου ἐξηκολούθει νὰ θεραπεύῃ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἱδρυσεν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἀρχιάτρου τῆς πολιτείας Τζουλάτη, ἐν Κερκύρᾳ τὴν Ἱατρικὴν Ἑταιρίαν, ἥς ἀπετέλεσαν μέρος οἱ ἐπισημότεροι τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἑπτανησίων ἱατρῶν, καὶ κατὰ τὰς συνεδρίας τῆς ὁποίας ἐγένοντο ἐπιστημονικώταται ἀνακοινώσεις τιμῶσαι τὴν πρώτην ἐκείνην Ἑλληνικὴν ἱατρικὴν Ἑταιρίαν. Καὶ εἰς ταύτας ὁ Καποδίστριας δὲν ὑστέρησε, ἀναφέρονται δὲ ὡς γενόμεναι ὑπ' αὐτοῦ τρεῖς, 1ον Περὶ ἀνατομικῶν περὶ τὴν διάπλασιν διαμαρτυριῶν, 2ον Περὶ πενταδύμου τοκετοῦ Ἰσραηλίδος 3ον Περὶ τοῦ αἰφνηδίου θανάτου τῆς Ἀναστασίας Ροδίτη ἱατροδικαστικὴ μελέτη. Προέτεινε δὲ συγχρόνως τὸν γενικὸν δαμαλισμὸν τῶν κατοίκων τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἑπτανήσου, ἀποδεκατιζομένων τότε ὑπὸ τῆς εὐλογίας, τὸν ὅποιον τῷ 1830 διέταξεν ὡς Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος Περὶ τῆς ἱατρικῆς ταύτης ἐταιρίας. ἔγραψεν ὀλίγα ὁ Δε-βιάζης. Ἀλλ' ἡ ἐν γένει ἱατρικὴ δρᾶσις τοῦ Καποδίστρια, εἶναι ἀξία μελέτης ὑπὸ εἰδικοῦ ὅστις νὰ ἐρευνήσῃ καὶ τὰς ἐν Παταδίῳ σπουδὰς του.

Καὶ ἐν ᾧ ἴσκει τὰ πολλαπλᾶ καθήκοντα τοῦ γραμματέως τῆς Ἐπικρατείας καὶ τοῦ εἰσηγητοῦ τοῦ Νομοθετικοῦ Σώματος, ὁ πληρεξούσιος Μοτσενίγος ἐν συνεννοήσῃ μετ' αὐτοῦ ὑπέβαλεν εἰς τὴν Γερουσίαν ὠραιοτάτην διακοίνωσιν δι' ἧς συνίστα τὴν ἱδρυσιν δημοσίων σχολείων ἐκπαιδεύσεως, πρὸς διαφώτισιν τῶν τέκνων τοῦ

Λαοῦ, τὸν ὁποῖον ἡ προγενεστέρα μακροχρόνιος Κυβέρνησις τῶν Βενετῶν ἐγκατέλειπεν εἰς τὸ σκότος τῆς ἀμαθείας, ὡς ὁ ἴδιος ἀναφέρει, ἵνα μὴ ὁ λαὸς οὗτος διαφωτιζόμενος ὀνάνηψη, καὶ εὐρεθῇ εἰς θέσιν νὰ διεκδικήσῃ τὰ ἀπαράγραπτα δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου. Προέτεινε δὲ νὰ ἀνατεθῇ εἰς τὸν Καποδίστριαν, ἡ ἐποπτεία τῶν Δημοσίων τούτων σχολείων. Ὡς ἐπιθεωρητὴς τῆς ἐκπαδεύσεως ὁ Καποδίστριας, συνέταξεν ὀργανισμόν αὐτῆς, καὶ ἐξήσκησε μετὰ ζήλου τὰ νέα ταῦτα καθήκοντα. Ἡ μέθοδος τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἣν ἠκολούθησε τότε ὁ Καποδίστριας, ὑπῆρξεν ἡ ἀλληλοδιδασκτικὴ τοῦ μεγάλου Ἑλβετοῦ παιδαγωγοῦ Πεσταλότση, μετὰ τοῦ ὁποῖου βραδύτερον ἐσχετίσθη ἐν Ἑλβετίᾳ, ἐὰν μὴ εἶχε γνωρισθῇ ἐν Ἰταλίᾳ τελευτῶντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Τοσαύτη δὲ ὑπῆρξεν ἡ πεποίθησις τοῦ Καποδίστρια περὶ τοῦ συστήματος τοῦ Πεσταλότση, ὥστε τῇ 1814 ὑπέβαλεν εἰς τὸν Αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον, τὸ γνωστὸν μακρὸν ὑπόμνημα περὶ τῶν καθιδρυμάτων τοῦ κ. Φέλλεμπεργ ἐν Hofwyl, δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ Καρόλου Pictet ἐν Γενεύῃ καὶ ἐπανεκδοθέντος τῇ 1817.

Ἐκ τῶν ἐγγράφων τῆς Ἑπτανήσου Πολιτείας προκύπτει ὅτι αἱ προσπάθειαι τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρὸς ἐστέφθησαν ὑπὸ πληρεστάτης ἐπιτυχίας. Αἱ πρόοδοι τῶν μαθητῶν εἰς τὰ διδασκόμενα μαθήματα ἀνεφέροντο εἰς τὴν Κυβέρνησιν, καθηγηταὶ καὶ διδάσκαλοι πανταχόθεν τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Ἑσωτερικοῦ δι' αἰτήσεων αὐτῶν ἐζήτουν νὰ προσφέρωσι τὰς ὑπηρεσίας των εἰς τὰ νεοσύστατα σχολεῖα. Οἱ δὲ Ἑθνικοὶ εὐεργέται Ζωσιμάδες ἐκ Λιθόρνου, ἀπέστελλον διὰ Τεργέστης, χιλιάδας βιβλίων καὶ ἀντίτυπα τῶν ὥραίων αὐτῶν ἐκδόσεων, πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν. Πρωτόκλητοι δὲ διδάσκαλοι τοῦ πρώτου Δημοσίου σχολείου Κερκύρας, ἀναγράφονται Χριστόφορος ὁ Περραιβός, Ἀνδρέας ἱερεὺς ὁ Ἰδρωμένος καὶ Νικόλαος Μαυρομάτης. Πλὴν ὅμως τῶν σχολείων τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, συνέστησε δευτερεύοντα σχολεῖα εἰς ἃ ἐδιδάσκοντο ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ, ἡ Λατινικὴ, ἡ Γαλλικὴ καὶ ἡ φιλοσοφία, εἶχε δὲ κατὰ νοῦν νὰ συστήσῃ ἀκόμη σχολὰς διὰ τὸν κλῆρον, σχολὰς πρὸς παρασκευὴν δημοσίων λειτουργῶν, καὶ στρατιωτικὴν σχολήν.

Αἱ ἐκθέσεις τοῦ Καποδίστρια περὶ τῶν ἀναγκῶν, τῆς προόδου καὶ ἐν γένει τῆς λειτουργίας τῶν σχολείων τούτων, ἀποδεικνύουσι τὴν ἐμβρίθειαν τοῦ ἀνδρός, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἐκτίμησιν τῆς Γερουσίας καὶ τοῦ Ἡγεμόνος, δεχομένων πάντοτε μετὰ συγχαρητηρίων καὶ εὐχαριστηρίων τὰ ὑπ' αὐτοῦ προτεινόμενα.

Ἡ σοβαρὰ αὕτη δράσις τοῦ Καποδίστρια, δὲν ἐμελετήθη εἰσέτι ἀρκούντως οὐδὲ ἐξηρευνήθησαν αἱ πλούσαι πηγαὶ τοῦ Ἀρχείου τῆς Ἰονίου Γερουσίας ἃν καὶ ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν βιογράφων αὐτοῦ Ἀρλιώτη, Βρεττοῦ, Βροκίνη, Τόμπρου, Χιώτη, Ἰδρωμένου κλπ. Ἡ δὲ ὅμως ἐπιμελεῖται τῆς ἐρεῦνης ταύτης ὁ ἐν Κερκύρᾳ ἐπιθεωρητὴς τῆς Δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως κ. Βασίλειος Παπαγεωργίου, ὅστις τῇ βοήθειᾳ τῆς ὑπηρεσίας, θὰ κατορθώσῃ νὰ παρουσιάσῃ σύνολον ἐργασίας τοιοῦτον, ὥστε νὰ

ἐξαντλείται καὶ διαφωτίζεται ἡ σελὶς αὕτη τῆς ἱστορίας τῆς ἐκπαιδεύσεως τῆς Ἑπτανήσου, ἣτις ὑπῆρξεν πρόδρομος τῆς ἰδρύσεως τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐκπαιδεύσεως. Τὸ θέμα τοῦτο «ὁ Καποδίστριας ὡς θεμελιωτὴς τῆς Δημ. Ἑκπαιδεύσεως ἐν Ἑλλάδι ἐμελέτησεν ὁ Λάζαρος Βελέλης. Νῦν δὲ ἀσχολεῖται ὁ κ. Κουκουλές.

Τελευταία ὑπηρεσία ἦν προσήνεγκεν εἰς τὴν Ἑπτάνησον Πολιτείαν, πρὸ τῆς καταλύσεως αὐτῆς, ὑπῆρξεν ἡ κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1807 ἔκτακτος ἀποστολὴ του εἰς Λευκάδα, ἣτις ἠπειλεῖτο ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ διότι ἀπὸ ἔτους εἶχε διαλυθῇ ἡ συμμαχία Ρώσων καὶ Τούρκων, καὶ ὁ πόλεμος εἶχε κηρυχθῇ.

Ὡς ἔκτακτος ἀπεσταλμένος ὁ Μέγας Ἕλληγν ἐπετέλεσε θαύματα, ὡς πρὸς τὴν ὀχύρωσιν καὶ τὴν στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν τῆς ἀμύνης, ἐπαινεθεὶς διὰ τὰς στρατιωτικὰς αὐτοῦ γνώσεις, καὶ διὰ τὴν ἐπιβολὴν τῆς πειθαρχίας εἰς ἅτακτα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σώματα, χρησιμεύσας ὡς πυρὴν, ὅπως περὶ αὐτὸν συναθροίσῃ πάντας τοὺς ἐξ Ἡπείρου καὶ Ἀκαρνανίας ὀπλαρχηγούς, αὐτοὺς ἐκείνους οἵτινες ἔμελλον νὰ διαγράψωσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου τὰς ἀθανάτους σελίδας τῆς νέας Ἑλληνικῆς ἐποποιίας, βραδύτερον δὲ νὰ συνεργασθῇ καὶ ἄλιν μετὰ τῶν ἐπιζησάντων ἐξ αὐτῶν, ὅπως ἀποκαθάρῃ τὸ ἔδαφος τῆς πατρίδος καὶ ἀναδιοργανώσῃ ἐπὶ νέων βάσεων ὑγιῶν τὴν ἐκ τῆς τέφρας τῆς σφαγῆς καὶ τῆς αἰχμαλωσίας ἀνεγειρομένην Ἑλληνικὴν πατρίδα.

Τότε ὑπὸ τὰ βαθύσκια ἐλαιόδενδρα τῆς Λευκάδος ἐν συμποσίῳ προεδρευομένῳ ὑπὸ τοῦ μετὰ ταῦτα διασήμεου μητροπολίτου Ἰγνατίου, προέπιεν ὑπὲρ εὐοδόσεως τοῦ μελετωμένου Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, ὅστις ὑπέφωσκεν εἰς τὰ στήθη τῶν γενναίων ἐκείνων ἄρματων.

Τὴν δρᾶσιν ταύτην συνέγραψεν ὁ ἐκ Λευκάδος λόγιος κ. Σπυρίδων Βλαντῆς, ὑπάρχουσιν ὅμως ἀνέκδοτα εἰσέτι ἔγγραφα.

Τελευταῖον ἔργον τοῦ Καποδίστρια ἐν Κερκύρᾳ πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του διὰ Ρωσσίαν, ἀφ' οὗ ἤδη ἡ Ἑπτάνησος Πολιτεία κατηργήθη διὰ τῆς ἐν Τιλσίτ εἰρήνης, ὑπῆρξεν ἡ ἱδρυσις τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας, τῆς πρώτης πραγματικῆς Ἑλληνικῆς Ἀκαδημίας, ἣτις προϊόντος τοῦ χρόνου, κυριαρχουμένης τῆς Ἑπτανήσου ὑπὸ τῶν Αὐτοκρατορικῶν Γάλλων πλουσίους ἀπέδωκε τοὺς καρπούς.

Περὶ τῆς πρώτης ταύτης Ἀκαδημίας πλεῖστα ἐγράφησαν ὑπὸ ξένων καὶ ἡμετέρων, ὡς ὑπὸ Μουστοξόδου, Χιώτη, Περνώ, Ῥοδοκανάκη καὶ ἐν εἰδικῇ μονογραφίᾳ ὑπὸ τοῦ Σταματίου Λάσκαρι. Οὐδεὶς ὅμως ἐκ τούτων ἀναφέρει ὅτι ἱδρυτὴς ὑπῆρξεν ὁ Καποδίστριας.

Διὰ τῆς σωζομένης ἐν τῇ Καποδιστριακῇ ἀρχεῖῳ ἱστορίας τῶν πρώτων ἐξ μηνῶν τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας, θὰ δοθῇ ἡ εὐκαιρία νὰ γνωσθῶσι λεπτομέρειαι περὶ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς, καὶ ἂν ὡς ἐλπίζω ἀνευρεθῇ καὶ τὸ ἀρχεῖον τῆς Ἀκαδημίας ταύτης

τὸ ὁποῖον παρέλαθε μεθ' ἑαυτοῦ ὁ πολὺς Κάρολος Durin ὅστις ὑπῆρξεν ἡ ψυχὴ αὐτῆς, τότε θὰ ἔχωμεν πλήρη τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ τούτου καθιδρύματος γραμμάτων ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν. Ὁ Μουστοξύδης ἐν ᾧ ἠδυνήθη νὰ καταστρώσῃ τὸν κατάλογον τῶν ἀνακοινώσεων καὶ τοῦτον ὄχι πλήρη, οὐδεμίαν ποιεῖται μνείαν περὶ τοῦ ἀρχείου αὐτῆς, διότι ὁ Μουστοξύδης ὑπῆρξε μόνον ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας, ὡς διαμένων ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Τῇ 1808 εἶναι τὸ ἔτος τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Καποδίστρια εἰς Ρωσσίαν, ἔνθα ἡ ὑπέροχος αὐτοῦ διάνοια ἔμελλε ν' ἀναδειχθῇ μεταξὺ τῶν κορυφαίων διπλωματῶν τῆς ἐποχῆς του καὶ νὰ ἐπιβληθῇ ρυθμιστὴς αὐτὸς τῶν ἐνεργειῶν των καὶ νὰ καταστήῃ ὁ πραγματικὸς εἰρηνικοὺς τῆς κλυδωνιζομένης καὶ τότε Εὐρώπης. Ἡ δράσις αὕτη τοῦ Καποδίστρια ἀρκούντως ἐμελετήθη μέχρι τοῦδε ὑπὸ τῶν βιογράφων αὐτοῦ ἥτοι Ἀρλιώτῃ Δ. ὅστις ἐχρησιμοποίησε καὶ τινὰ ἔγγραφα τοῦ ἀρχείου του, καθὼς καὶ τὴν ἐκθεσιν τῆς πολιτικῆς του σταδιοδρομίας τῇ 1833, Ἰδρωμένου καὶ ἄλλων τελευταίως δὲ ὑπὸ Σταμ. Λασκάρεως Γαλλιστί.

Διὰ τοῦτο δὲν θὰπραγματευθῶ ἐνταῦθα περὶ τῆς μεγάλης αὐτῆς δράσεως τοῦ Κυβερνήτου καὶ διότι ἐπείγομαι νὰ ἀνακοινώσω ὑμῖν τὸ περιεχόμενον τοῦ μοναδικοῦ εἰς πλοῦτον ἰδιαιτέρου τοῦ ἀρχείου, ὅπερ κατ' αὐτὰς τῇ εὐγενεῖ γενναιοδωρίᾳ τῶν ἀνεψιῶν αὐτοῦ κ. κ. Γεωργίου καὶ Ἰωάννου ἀδελφῶν Καποδίστρια, ἐδωρήθη εἰς τὸ Κοινὸν τῆς Κερκύρας, ὑπὸ τὸν ρητὸν ὅρον νὰ παραμείνῃ ἑσαεὶ ἐν Κερκύρᾳ, κατατιθέμενον κατὰ παράκλησιν εἰς τὸ Ἀρχεῖον τῆς Ἰονίου Γερουσίας, καὶ νὰ ταξινομηθῇ καὶ ἐρευνηθῇ παρ' ἐμοῦ.

Τὸ ἰδιαιτέρον τοῦτο ἀρχεῖον μετεχομίσθη εἰς Κέρκυραν, ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Κυβερνήτου, μετὰ τῆς σοροῦ αὐτοῦ, ἀφ' οὗ παρεδόθησαν τὰ εἰς τὰς διαφόρους ὑπηρεσίας ἀνήκοντα ἔγγραφα, ὡς αἱ σχετικαὶ ἀποδείξεις παραλαβῆς.

Ἐν Κερκύρᾳ ἐταξινομήθη καὶ κατεγράφη τῇ 1832, προστεθέντων καὶ τινων ἔγγράφων τοῦ ἀνδρός, ὅσα εἶχον παραμείνῃ ἐν τῇ οἰκῇ του, κατὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ διὰ Ρωσσίαν, ὑπὸ τοῦ ἐκ τῶν γραμματέων του Betant αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἀκριβῶς, ὅστις ὡς γνωρίζετε, ἐπεμελήθη ἐν Γενεύῃ τῆς ἐκδόσεως μέρους τῆς ἀλληλογραφίας του, ἀπὸ τοῦ 1827 μέχρι τοῦ 1831.

Ἐκτοτε μέχρι τοῦ 1902 τὸ ἀρχεῖον τοῦτο παρέμεινε κεκλεισμένον εἰς ἕξ μεγάλα κιβώτια, ὅτε ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ πατὴρ τῶν δωρητῶν κόμης Ἀντώνιος Καποδίστριας, ἐξεκαθάρισε ταῦτα καὶ κατέστρεψεν ὅσα εἶχεν ἀναλάβει ρητὴν ὑποχρέωσιν ἀπέναντι τοῦ θεοῦ του Αὐγουστίνου, καὶ τὰ ὁποῖα ἔφερον κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον προσωπικὸν χαρακτῆρα, ἢ ἀπέβλεπον τὸν Αὐγουστίνον. Ἄλλως τε εἶναι εὐκολὸς ὁ ἔλεγχος καθότι σώζεται ἡ καταγραφή τοῦ Betant.

Τὰ κιβώτια ἐπανεκλείσθησαν, καὶ ἐπὶ τέταρτον αἰῶνος εἰσέτι παρέμειναν εἰς

τὴν ἀφάνειαν, τὰ Ἑθνικὰ ταῦτα κειμήλια, ὅπως νῦν συμπληρουμένης 100ετίας ἀπὸ τῆς καθόδου τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρὸς ἀνοιχθῶσι, καταγραφῶσιν ἐκ νέου, καὶ παραδοθῶσιν εἰς τὴν ἔρευναν. Ἔχω καθήκον, ὅμως ἐνταῦθα νὰ ἀναφέρω εἰς τὴν Ἀκαδημίαν ὅτι κατ' αὐτὰς ἀνευρέθη φάκελλος ἀλληλογραφίας τοῦ Κυβερνήτου προερχόμενος ἐκ τοῦ ἀρχείου του εἰς δημοσιογραφικὰς χεῖρας, ἃς εὐχρηθῶμεν ὅτι ἐκ τῆς παραβολῆς τοῦ ἀρχείου μετὰ τῆς καταγραφῆς τοῦ Betant θὰ εἶναι ἡ μόνη ἔλλειψις ἣτις θὰ προκύψῃ.

Λογίζομαι εὐτυχὴς Κύριοι, ὅτι ἔλαχεν εἰς ἐμὲ ὁ κληρὸς, νὰ σὰς γνωρίσω πρῶτος, τὸ ἀρχεῖον τοιοῦτου ἀνδρὸς, δυστυχῶς ὅμως δὲν θὰ δυνηθῶ, νὰ ἀναπτύξω τοῦτο τελείως ὥς θὰ ἐπεθύμουν, διότι παντὸς εἶδους δυσκολίαι παρουσιάσθησαν πρὸ ἐμοῦ. Καὶ πρῶτον μὲν τὸ βραχὺ διάστημα, τὸ ὁποῖον παρενεβλήθη ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς δωρεᾶς, μέχρι τῆς ἐκ Κερκύρας ἀναχωρήσεώς μου, δεύτερον δὲ αἱ τεχνικαὶ δυσκολίαι, ἃς ἐξ ἀρχῆς παρουσίασεν ἡ παράδοσις καὶ παραλαβὴ τῶν ἐγγράφων, ἣτις καὶ δὲν συνετελέσθη.

Παρὰ ταῦτα αἱ πληροφορίαι τὰς ὁποίας θὰ μεταδώσω σήμερον, εἶναι περιληπτικαὶ μὲν, ἀλλ' ἀσφαλεῖς, ἐλπίζω δὲ ὅτι θέλετε μορφώσῃ ἱκανὴν ἰδέαν περὶ τοῦ ἀρχείου τούτου.

Ὅπως εὐκολώτερον νοηθῶσι τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἀειμνήστου Κυβερνήτου θὰ διαιρέσωμεν αὐτὰ εἰς τόσα αὐτοτελῆ τμήματα ὅσαι ὑπῆρξαν καὶ αἱ περίοδοι τῆς δράσεως τοῦ ἀνδρὸς.

Πρώτη εἶναι ἡ περίοδος ἀπὸ τοῦ 1798 μέχρι τοῦ 1808, δηλ. ἀπὸ τῆς ἐν Κερκύρᾳ ἐπανόδου τοῦ ἐξ Ἰταλίας, ὅπου ἐσπούδασε τὴν ἱατρικὴν, μέχρι τῆς ἀναχωρήσεώς του διὰ Ρωσσίαν, κατὰ πρόσκλησιν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου τοῦ Α', ὅστις ἀπέστειλεν εἰς αὐτὸν τὸ παράσημον τοῦ τάγματος τῆς Ἀγ. Ἀννης Β' τάξεως καὶ τὰ ἔξοδα ταξιδίου.

Δευτέρα εἶναι ἡ ἀπὸ τοῦ 1809 ὅτε ἔφθασεν εἰς Πετρούπολιν, μέχρι τοῦ 1822, ὅτε ὀριστικῶς ἀπεσύρθη τῆς ὑπηρεσίας τοῦ αὐτοκράτορος, τὸν ὁποῖον καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα ὑπηρέτησε μετ' ἀπαραιμίλου ἀφοσιώσεως, εὐσυνειδησίας καὶ φιλοπονίας, παρητήθη δὲ καθ' ἣν στιγμὴν τὰ αἰσθήματα συνεχροῦντο πρὸς τὰ καθήκοντα.

Τρίτη εἶναι ἡ ἐν Γενεύῃ καὶ ἀλλαχοῦ διαμονὴ του, ὥς ἰδιώτου πλέον ἀπὸ τοῦ 1822 μέχρι τοῦ 1827 ὅτε ἐκλήθη νὰ κυβερνήσῃ τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τῆς Γ' ἐν Τροιζίνι Συνελεύσεως.

Τετάρτη τέλος εἶναι ἡ ἀπὸ 19 Ἰανουαρίου τοῦ 1828 ὅτε ἀπεβιβάσθη ἐν Ναυπλίῳ μέχρι τῆς 26 Σεπτεμβρίου τοῦ 1831 ὅτε διεκόπη τὸ νῆμα τῆς ζωῆς, τοῦ πατρὸς πλέον τῆς Πατρίδος.

Καὶ τῆς μὲν πρώτης περιόδου τὰ δημόσια ἔγγραφα τοῦ Κυβερνήτου διεσώθη-

σαν ἐν τῇ Κρατικῇ ἀρχεῖῳ τοῦ Ἰονίου Κράτους, συμπληρωματικῶς δὲ ἀνευρίσκομεν μεταξὺ τοῦ ἰδιωτικοῦ τοῦ ἀρχείου, σχέδια ὑπομνημάτων καὶ ἐκθέσεις, ἢ εἰδικὰς μελέτας ἐπὶ διαφόρων ζητημάτων, ὡς Σκέψεις περὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς. Πληροφορίας περὶ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ τῆς Ἡπείρου. Ἱστορίαν τῶν πρώτων ἑξ μηνῶν τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας. Τὰ τελευταῖα ἀποχαιρετιστήρια τοῦ Ρήγα. Πληροφορίας περὶ τοῦ Λάμπρου Κατσώνη, τοῦ Ἀνδρούτσου καὶ ἄλλων. Σκέψεις περὶ τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως τοῦ Πεσταλότση, καὶ τέλος Σκέψεις περὶ τῶν ἡθῶν τῶν Νεοελλήνων. Πάντα ταῦτα παρέμειναν ἀνέκδοτα καὶ ἀνεξερευνήτα μέχρι τοῦδε.

Τῆς δὲ δευτέρας περιόδου τὰ ἔγγραφα σπανίζουσιν, οὐδενὸς ὑπάρχοντος τῆς ἐν Ρωσίᾳ δράσεώς του, περιορίζονται δὲ εἰς ἔγγραφα ἀφορῶντα κυρίως τὴν ἐν Ἑλλάδι κίνησιν, εἰς ἔγγραφα καὶ ὑπομνήματα περὶ τῶν Ἰονίων νήσων, ἔνεκα τῶν πιέσεων τῶν Ἀγγλῶν πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ νόθου Συν/τος τοῦ 1817. Δὲν θεωρῶ ἄσκοπον νὰ ἀναφέρω ἐνταῦθα ὅτι ὁ ἀείμνηστος ἀνὴρ, καθὰ προκύπτει ἐκ τῆς ἐκθέσεως τῆς πολιτικῆς του σταδιοδρομίας, δημοσιευθείσης ὑπὸ τῆς Αὐτοκρατορικῆς ἱστορικῆς ἐταιρίας τῆς Ρωσίας, τῇ 1868 ἐν τόμῳ 3^ῳ καὶ ἤς τὸ πρόχειρον ὑπάρχει μεταξὺ τῶν ἐγγράφων τοῦ ἀρχείου του, δὲν ἐπεδίωξε κατὰ τὸ 1815 νὰ τεθῶσιν αἱ Ἰόνιοι νῆσοι ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Μ. Βρετανίας, ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ αὐτὴν ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῶν πραγμάτων, διότι αἱ ναυτικαὶ δυνάμεις τῆς Μ. Βρετανίας εἶχον ἤδη λάθει ὑπὸ τὴν κατοχὴν των τὰς Ἰονίους νήσους, προέβλεψε δὲ ὅτι οὐδεμία δύναμις ἀνθρωπίνη θὰ ἦτο ἱκανὴ νὰ ἀποσπάσῃ αὐτάς ἐκ τῶν χειρῶν της, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἐὰν δὲ κατορθοῦτο τοῦτο, αἱ νῆσοι ἤθελον ὑποκύψῃ εἰς τὴν Αὐστρίαν, οὐδέποτε δὲ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Τσάρου, διότι τοῦτο ἤθελε παρεξηγηθῇ. Ἀλλὰ ἔγγραφα ἀφορῶσι τὴν Πάργαν, πραγματευόμενα τὴν εἰς τοὺς Τούρκους ἀπεμπόλησιν αὐτῆς. Τὴν μετοικεσίαν τῶν κατοίκων παρηκολούθησεν ἰδίῳις ὁμμασι τὸ 1819, ὅτε ἐπεσκέφθη τὴν Κέρκυραν κατὰ μῆνα Μάρτιον, περιγράφει δὲ αὐτὴν διὰ μελανῶν χρωμάτων καὶ μετὰ συντριβῆς καρδίας, ἐπεξηγῶν δυσμενῶς τὴν διαγωγὴν τοῦ Βρεταννοῦ Ἀρμοστοῦ Μαιτλάνδου ἀπέναντι τῶν Ἰονίων καὶ τῶν Ἑλλήνων, διαφωτίζων οὕτω καὶ τὴν τότε πολιτικὴν κατάστασιν.

Ἀλλ' ἄς ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ ἀρχεῖον.

Φάκελλος εἰδικὸς διασώζει τὴν ἀλληλογραφίαν τῆς Ἑταιρίας τῶν φιλομούσων, τοὺς λ/σμούς, τὴν διανομὴν τῶν χρημάτων, τὸν ἔντυπον κανονισμόν αὐτῆς, τὴν μετὰ τοῦ Δομπόλη λογιστικὴν ἀλληλογραφίαν ἀπὸ τοῦ 1816 μέχρι τοῦ 1822. Περὶ τῆς Ἑταιρίας ταύτης γράφει ὁ Καποδίστριας ὅτι δὲν πρέπει νὰ συγχέεται μετὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, μεθ' ἧς οὐδέποτε ἐσχετίσθη καὶ ὅτι ὁ σκοπὸς αὐτῶν ἦτο διάφορος.

Τῆς τρίτης περιόδου τὰ ἔγγραφα, δηλ. τῆς περιόδου τῆς πολιτικῆς ἀδρανείας τοῦ Κυβερνήτου, εἶναι ὅχι ὀλίγα καὶ σπουδαῖα, διότι κατὰ τὴν περίοδον ταύτην

ἄρχεται καὶ ἡ Ἑθνικὴ δρᾶσις αὐτοῦ. Εἶναι γνωστὸν καὶ ἐκ τοῦ δοκιμίου τοῦ Φιλήμονος, ἐξ ἄλλων πηγῶν καὶ ἐκ τῆς ὁμολογίας αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἐν τῇ ἀνωτέρῳ ἀναφερομένη ἐκθέσει τῆς πολιτικῆς του σταδιοδρομίας, ὅτι δὲν ἠδυνήθη νὰ συμμετάσχη τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας διότι ἦτο εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Αὐτοκράτορος, ὅστις ἐπεθύμει μὲν νὰ ἐπέμδῃ ἐναργῶς ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, ἐφοβεῖτο ὅμως, μὴ ἡ φαινομενικὴ ἰσορροπία τῆς Εὐρώπης ἤθελε διαταραχθῇ διὰ τῆς ἐπεμβάσεώς του.

Ἡ ἐξέλιξις ὅμως τοῦ ἀγῶνος ἠνάγκασε τὸν Καποδίστριαν νὰ παραιτηθῇ, διότι ἡ σύγκρουσις τῶν καθηκόντων ἀπῆται τοῦτο, τότε δὲ ἐν τῇ μονώσει του ἀφιερῶθη ψυχῇ τε καὶ σώματι πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀγῶνος. Χιλιάδες προσφύγων κατέκλυζον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τοὺς λιμένας τῆς Ἀδριατικῆς καὶ τῆς Μεσογείου, πάντες ὅμως εὗρισκον, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἀνακούφισιν τῶν ἀνεκδιηγῆτων δεινῶν, διὰ βοηθημάτων καὶ ἐργασίας. Εἰς πᾶσαν πόλιν εἰδικαὶ ἐπιτροπαὶ εἶχον συστηθῇ ὑποστηριζόμενοι ὑπὸ τῶν φιλελληνικῶν κέντρων, τῶν ὁποίων ψυχὴ ἦσαν ὁ Καποδίστριας καὶ τὸ μέγα τέκνον τῆς Ἑλβετίας, ὁ ὑπερέλλην καὶ ὄχι φιλέλληνα Ἐυνάρδος. Ἐυνάρδος καὶ Καποδίστριας εἶναι αἱ δύο μεγάλαι μορφαὶ τῆς μεγάλης ἐποχῆς ἐκείνης, αἵτινες διὰ παντὸς τρόπου ὑπεστήριξαν τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα, τὰ ἐν τῇ διασπορᾷ τέκνα της καὶ τὰ ἔρημα γυναικόπαιδα, καὶ παρέσχον τὰ μέσα, εἰς πλείστους ὅσους νέους νὰ ἐκπαιδευθῶσιν εἰς τὰ λύκεια καὶ τὰ πανεπιστήμια τῆς Εὐρώπης. Μόνη περὶ τῆς περιόδου ταύτης τοῦ Καποδίστρια ἐργασία εἶναι ἡ τοῦ Λυσιμάχου Οἰκονόμου, γαλλιστί, τοῦ 1926, γενομένη μετ' ἐπιμελείας, ἀλλὰ τῆς ὁποίας ἐλλείπουσιν αἱ ἐκ τοῦ ἀρχείου πληροφορίαι. Ἄλλ' αἱ εἰδικαὶ μελέται τοῦ κ. Charuisat Διευθυντοῦ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Γενεύης καὶ φιλάτου τῆς Ἑλλάδος, περὶ Ἐυνάρδου παρέχουσι πλείστας εἰδήσεις περὶ τῆς φιλανθρωπικῆς ταύτης δράσεώς του.

Ὡς ἐκ περισσοῦ θὰ ἀναφέρω ἐνταῦθα, τὰ ἐκ τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Καποδίστρια μετὰ τῆς οἰκογενείας Μαυρομιχάλη προκύπτοντα. Τῷ 1822 ὁ Γεώργιος Μαυρομιχάλης, μετ' ἄλλων ἀπεδιδάζετο εἰς Ἀγκῶνα, ἀποτελὼν μέρος τῆς πρὸς τὸν Πάπαν πρεσβείας ὅπως μεσιτεύσῃ πλησίον τῶν Χριστιανικῶν κρατῶν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Μαυρομιχάλης ἔφθασεν εἰς Ἀγκῶνα μετὰ δέμηνον θαλασσοπορίαν καὶ ἐκεῖθεν ἔγραψε πρὸς τὸν Καποδίστριαν νὰ ἀποστείλῃ εἰς αὐτὸν βοηθήματα, διότι ἐστερεῖτο χρημάτων καὶ εὐπροσώπων ἐνδυμάτων, ὅπως φέρῃ εἰς πέρας τὴν ἀποστολὴν του. Καὶ τὰ μὲν βοηθήματα ἀπεστάλησαν, ἀλλ' ὁ Καποδίστριας εἰς τὰς πλήρεις σεβασμοῦ καὶ ἀφοσιώσεως ἐπιστολὰς δὲν ἀπήντησεν, ὅπως οὐδέποτε μέχρι τοῦ 1826 ἀπήντησεν εἰς τὰς ἐπιστολὰς τῆς οἰκογενείας καὶ αὐτοῦ τοῦ Πετρόμπεη. Ἀλλὰ καὶ τότε τῷ 1826 γράφων πρὸς τὸν Πετρόμπεην δηλοῖ ὅτι δὲν δύναται νὰ ἐξηγήσῃ τοὺς λόγους τῆς σιωπῆς του. Ἐκ τῆς αὐτῆς ἀλληλογραφίας πληροφορούμεθα ὅτι

ἕτερος τῶν υἱῶν τοῦ Πετρόμπετη ἐσπούδασεν πρῶτον ἐν Παρίσις. ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τὸν διδάσκαλόν του Νεόφυτον Βάμβαν, ὕστερον δὲ ἐν Γενεύῃ, ὅπως εὐκολώτερον λαμβάνῃ τὰ μηνιαία ἐπιδόματα παρὰ τοῦ Ἑϋνάρδου.

Ὅπως δὲ πληρέστερον ἀποδειχθῇ ἡ Ἑθνικὴ δρᾶσις τοῦ Κυβερνήτου, προβάλλεται ἡ ἀλληλογραφία του μετὰ τῶν ἀδελφῶν του Βιάρου καὶ Αὐγουστίνου, ἡ μετὰ τοῦ φίλου του Νεράντση ἄλλοτε πληρεξουσίου τῆς Ἑπτανήσου Πολιτείας ἐν Πετροπόλει, τοῦ Μοτσενίγου, τοῦ Παπαδόπουλι ἐκ Βενετίας, καὶ τοῦ Δομπόλη. Τῶν δύο τελευταίων τούτων ἡ ἀλληλογραφία περιστρέφεται εἰς χρηματικούς λ/σμούς καὶ λογοδοσίας διανομῶν χρημάτων. Μετὰ ταῦτα ἔρχεται ἡ κατ' ἀλφαριθμητικὴν τάξιν μέχρι τοῦ Σ ταξινομηθεῖσα ἀλληλογραφία μέχρι τοῦ 1827. Μεταξὺ τῶν ἀλληλογραφούντων ἀνευρίσκομεν ὀνόματα ξένων καὶ Ἑλλήνων ἐξεχόντων. Ὡς λ. χ. τοῦ Βούρδαχη, τοῦ Κόχραν, τοῦ Τσώρτς, τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη, τοῦ Ἑμμ. Καλλέργη, τοῦ ἐν Γενεύῃ κομιτάτου, τοῦ Φιρμέν Ντιντό, τοῦ Ντεμίντοφ, τοῦ φιλανθρωπικοῦ συνδέσμου Μασσαλίας, τοῦ Ἑμμ. Φέλεμπεργ, τοῦ Μητροπολίτου Γερμανοῦ, τοῦ de La Harpe, τοῦ Ἰταλίνσκη, τοῦ Μητροπολίτου Ἰγνατίου, τοῦ Μουστοξύδου, τοῦ Pozzo di Borgo, καὶ τῶν Ρότσιλδ Ράλλη ἐκ Λονδίνου, τοῦ Στρογονόφ, τοῦ Ἀλεξάνδρου Στούρτζα καὶ πολλῶν ἄλλων.

Εἰς ταῦτα δέον νὰ προστεθῶσι.

Ὑπόμνημα τοῦ Ὑπουργικοῦ συμβουλίου τῆς Ρωσσίας, περὶ εἰρηνοποιήσεως τῆς Ἑλλάδος τοῦ 1825.

Παρατηρήσεις περὶ τῆς Ἀγγλίας καὶ Ἀμερικῆς.

Ὑπόμνημα περὶ τοῦ τρόπου ἐξευρέσεως δανείου ἐν Ἀγγλίᾳ διὰ λ/σμὸν τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως.

Περιληπτικαὶ πληροφορίες περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν σκέπτονται τὰ διάφορα ἀνακτοβούλια διὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι κατάστασιν.

Σημειώσεις ὅπως χρησιμεύσωσιν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν γεγονότων ὧσων ἔλαβον χώραν ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τοῦ 1822 μέχρι τοῦ 1826.

Ἔπεται τούτων ἀλληλογραφία ἐπισήμων προσώπων.

Μετὰ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου 1822 - 1826.

Μετὰ τῆς Αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας ὡσαύτως.

Μετὰ τοῦ κόμιτος Νεσσελρόδ.

Μετὰ τοῦ πρίγκιπος Λεοπόλδου Κοβούργου.

Μετὰ τοῦ Αὐτοκράτορος Νικολάου καὶ κόμιτος Νεσσελρόδ, 1826.

Τρεῖς ἐπιστολαὶ ἀφορῶσαι τὸν θάνατον τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου.

Ἐπιστολαὶ ἐξ Ἑλλάδος, προσκαλοῦσαι τὸν Καποδίστριαν τοῦ 1827.

Εἰς ταύτας περιλαμβάνονται καὶ αἱ πράξεις τῆς Γ' καὶ Δ' Ἑθνικῆς συνελεύσεως τῶν ἐτῶν 1827 καὶ 1829.

Εἰς τὴν περίοδον ταύτην ἀνήκουσιν ἀκόμῃ· 1^{ον}) Πλείσται σημειώσεις ἐκ χειρὸς τοῦ Κυβερνήτου ὅπως χρησιμεύσωσιν εἰς τὴν ἱστορίαν. 2^{ον}) 2 βιβλία σημειώσεων τοῦ Κυβερνήτου, Γαλλιστὶ καὶ Ἀγγλιστὶ. 3^{ον}) Λογ/σμοὶ τοῦ ταμείου ὀρφανῶν κ.τ.λ.

Ὡς δύναται πᾶς νὰ κρίνῃ ἐκ τῆς ἀναγραφῆς τῆς πλουσίας ταύτης ἀλληλογραφίας καὶ τῶν ἄλλων ἐγγράφων, πρόκειται περὶ σπουδαιότητος συμβολῆς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος. Ἀλλ' ἡ σημασία τῶν ἐγγράφων τούτων καθίσταται μεγαλυτέρα, ὅταν ἀναλογισθῶμεν ὅτι ταῦτα ὄχι μόνον τυγχάνουσιν ἀνέκδοτα ἀλλὰ καὶ ἐντελῶς ἀνεξερεύνητα.

Τῆς τετάρτης τέλος περιόδου τὰ ἔγγραφα εἶναι πολυπληθῆ καὶ μεγίστης σημασίας ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως. Ἡ ἀπαρρίθμισις τοῦ πλουσίου τούτου ὕλικου βεβαίως δὲν εἶναι τερπνή, ἀλλ' εἶναι ἐπάναγκες νὰ ἀνακοινώσω πρὸς ὑμᾶς τοῦλάχιστον ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τοῦτο. Πρώτῃ δεσμὶς περιλαμβάνει τὴν ἐμπιστευτικὴν ἀλληλογραφίαν τοῦ Κυβερνήτου μετὰ τῶν ἐκτάκτων διοικητῶν καὶ μετὰ τῶν Τσούνη, Μαυρομάτη, Μαύρου καὶ ἄλλων τῶν ἐτῶν 1828 καὶ 1829. Ὑπομνήματα καὶ ἀναφορὰς τοῦ 1928 διαφόρων κοινοτήτων. Ἐκθέσεις πρὸς τὴν Ὑπουργῶν καὶ στατιστικὴν τῆς Ἑλλάδος τοῦ 1828 δημοσιευθεῖσαν ἤδη.

Δεύτερον. Σχέδιον δικαστικῆς ὀργανώσεως, Σύνταγμα τοῦ 1827, Κώδικα τῶν θεσπισμάτων τῆς Γ' Συνελεύσεως. Περὶ Ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων, Ἐκπαιδευτικῶν, Ὀρφανοτροφείου καὶ Τυπογραφίας.

Τρίτον. Διπλωματικαὶ συνεντεύξεις ἐν Πόρῳ τῷ 1828, εἰς βιβλίον.

Τέταρτον. Ναυτικὰ ζητήματα, ἐν οἷς ἐπιστολαὶ Μιαούλη, Σακτούρη, Ἀνδρούτσου, Τενεκέ, Κριεζῆ καὶ Ναυτικῆς ἐπιμελητείας.

Πέμπτον. Ἐπιτροπὴ στατιστικῆς, Ἀθηνῶν, Τίρυνθος, Πατρῶν.

Ἑκτον. Διάφορα ἀντικείμενα. Ὡς ὁδηγίαι πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ Κυβερνήτου πλησίον τῆς Γαλλικῆς στρατιᾶς. Ὡς ὁδηγίαι πρὸς τὸν Σ. Τρικούπην Ὑπουργόν. Συνθήκη Ναυπάκτου. Σχτικὰ πρὸς τὸν κόμιτα Λεπινάς. Ἀλληλογραφία μετὰ τῆς Δουκίσσης τῆς Πλακεντίας. Διάφοροι ἐκκλησιαστικοὶ λόγοι.

Ἑβδομον. Διάφορα. Προξενικὸς κανονισμός, κατάλογος Γερουσιαστῶν. Σχέδιον περὶ διανομῆς τῶν ἐθνικῶν γαιῶν. Περὶ τελωνείων. Περὶ τοῦ ἥθους τῶν δημ. ὑπαλλήλων. Περὶ Γεωργίας. Περὶ τῆς ἀστικῆς τάξεως. Σκέψεις περὶ τῆς ἀνάγκης δανείου. Ὡς ὁδηγίαι ἀφορῶσαι τὸν στρατόν. Ἐπιτελεῖον. Ἐρευνα τοῦ ζητήματος τῆς ἀπαγορεύσεως τοῦ ἐκπλου τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων ὑπὸ τοῦ Ναυάρχου τῆς Αὐστρίας Δανδόλου.

Ὀγδοον. Ἀλληλογραφία τοῦ Κυβερνήτου μετὰ τῆς Γερουσίας, καὶ πλείσται

πράξεις τῆς ἐν Τροιζῇνι συνελεύσεως καθὼς καὶ τῆς Κυβερνήσεως τῶν ἐτῶν 1828, 1829, 1830 καὶ 1831, ἐν ὧν ἔγγραφα 324.

Ἔνατον. Διπλωματικὴ ἀλληλογραφία, ἐν ᾗ περιλαμβάνεται ἡ ἀλληλογραφία τῶν Ναυάρχων τῶν προστατίδων Δυνάμεων. Περιέχει :

Ἐπίδοσιν τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 3 Φεβρουαρίου τοῦ 1830 ὑπὸ τῶν τριῶν ἀντιπροσώπων. Σχετικὰ πρὸς τὸ πρωτόκολλον τῆς 22 Μαρτίου.

Ἀλληλογραφία μετὰ τοῦ λόρδου Γραίμδιλ, μετὰ τῶν Γάλλων ὑπουργῶν, Gerard, Soult, Sebastiani, Δουκὸς τῆς Δαλματίας. Μετὰ τοῦ κόμιστος Χάϊδεν, τοῦ Στρατάρχου Diebitch, καὶ κόμιστος Longeron, Gropius προξένου τῆς Αὐστρίας, καὶ συνταγματάρχου Cradock, πρεσβευτοῦ τῆς Μ. Βρετανίας ἐν Παρισίοις.

Τοῦ Ἀγγλοῦ ναυάρχου Μάλλκολμ, τοῦ λόρδου Πάλμερστον, καὶ τῶν ναυάρχων Δερινύ, Ροζαμὲλ καὶ Βαιλλάν.

Τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Ρωσσίας Ρούκμαν. Τοῦ βαρῶνου Ρουὲν καὶ τοῦ Βαλμύ, τοῦ Ριχάρδου Γόρδων. Τῶν ἀντιπροσώπων Residents τῶν συμμάχων. Εἰς ταῦτα ἐπισυνάπτεται, ἡ συνθήκη τῆς 6^{ης} Ἰουλίου, τὰ πρωτόκολλα καὶ τὰ συναφῆ ἔγγραφα.

Τοῦ ἀρμοστοῦ τῆς Ἑπτανήσου Ἀδαμ.

Ἐπίσης τοῦ κόμιστος Πάνιν, τοῦ κόμιστος Βούλγαρη, καθὼς καὶ ἐκθέσεις ἀνακοινωθεῖσαι εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν συμμάχων ἐν Πόρῳ τὴν 14 Νοεμβρίου 1828, καὶ τὸ πρωτόκολλον τῶν ἀντιπροσώπων τῶν τριῶν Δυνάμεων μετὰ τοῦ Ρεῖς Ἐφένδη. Ἰδιωτικαὶ ἐπιστολαί, ἀντίγραφον τῆς διακοινώσεως τοῦ Dawkins καὶ ἐπιστολαὶ τοῦ Μιαούλη μετὰ τῶν ἀπαντήσεων.

Βιβλίον περιέχον ἀντίγραφα τῆς διπλωματικῆς ἀλληλογραφίας.

Δευτέρα δεσμὶς περιλαμβάνει νέαν σειρὰν διπλωματικῆς ἀλληλογραφίας σπουδαιότερας τῆς πρώτης. Εἰς ταύτην ἀπαντῶμεν.

Ἐπιστολὰς τοῦ κόμιστος Νεσσελρόδ, τοῦ μαρκίωνος Ribeaupierre, τοῦ πρίγκιπος Lieven, τοῦ Στρατ. Burmont, τοῦ Αὐστριακοῦ ναυάρχου Δανδόλου, τῶν Ρώσων ναυάρχων κο: Heiden, καὶ Ricord καὶ τοῦ κ. Κατακάζη, τοῦ ἐν Παρισίοις πρεσβευτοῦ τῆς Ρωσσίας Pozzo di Borgo, τοῦ κόμιστος Πορταλῖς, τοῦ κόμιστος Λοδέρδου, τοῦ Γάλλου ὑπουργοῦ De la Ferronnays, τοῦ στρατ. Guillemillot, τοῦ στρατ. Μονθωλών, τοῦ πρίγκιπος τῆς Ὁρλεάνης, κατόπιν Β. Λουδοβίκου Φιλίππου, τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας, τοῦ πρίγκιπος Λεοπόλδου (αἱ πλεῖστοι ἐλλείπουσι), τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας τοῦ φιλέλληνος, τοῦ πρίγκιπος Φρειδερίκου Γουλιέλμου τῆς Πρωσσίας, τοῦ Στάτφορντ Κάννιγκ, τοῦ πλοιάρχου Λάϊονς, τοῦ λόρδου Ἀθερδὴν (ἀντίγραφον) καὶ τοῦ ναυάρχου Κοδριγκτῶνος.

Τῆς σπουδαιότατης ταύτης ἀλληλογραφίας, θὰ ἀναφέρω τινὰ μόνον.

Σῶζεται ἀντίγραφον ἐκθέσεως τοῦ Κοδριγκτῶνος πρὸς τὸ Ναυαρχεῖον, δι' ἧς

ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ὀχυρώσεως ὑπὸ τῶν Τούρκων τῆς Σφακτηρίας καὶ Σαπιέντζας, αἵτινες ἦσαν ἐξαρτήματα τῶν Ἰονίων νήσων. Δὲν ἐπενέβη ἄνευ διαταγῆς, διότι τότε αἱ ἐχθροπραξίαι ἐν Ναυαρίνῳ ἤθελον προηγηθῇ τῆς μεγάλης Ναυμαχίας.

Ἐγγραφον τοῦ ἰδίου πρὸς τὸν Ἰβραὶμ τῆς 24^{ης} Μαΐου, ἐξ ἧς ἐμφαίνεται ὁ μέγας φιλελληνισμὸς τοῦ ἀειμνήστου Ναυάρχου. Ὁ Ἰβραὶμ προτείνει τὴν καταστολὴν τοῦ πολέμου ἐν Πελοποννήσῳ διὰ τῶν ἰδίων δυνάμεων, ὁ δὲ Κόδριγκτων ἀπαντᾷ ὅτι ἐν ἡ περιπτώσει ἤθελε μεταχειρισθῇ τὰ γνωστὰ εἰς αὐτὸν μέσα ἤθελεν ἐπαναλάβῃ τὴν μεγάλην ναυμαχίαν. Ἀκόμῃ ἐν περιπτώσει ἀναδλητικότητος διὰ τὴν ἀναχώρησίν του, ἡπείλαι τὴν λῆψιν αὐστηρῶν μέσων ἀποκλεισμοῦ.

Τοῦ Ribeaupierre περιστρέφεται εἰς τὰς μετὰ τῆς Τουρκίας διαπραγματεύσεις καὶ τῆς ταχείας αὐτῶν ἐκδιώξεως ἐκ Πελοποννήσου.

Τοῦ Κοδούργου ἡ ἀλληλογραφία σημειουμένη διὰ 17 ἐπιστολῶν, ἀποτελεῖται ἐκ μόνον δύο (2) ἄνευ σημασίας καὶ τεσσάρων σχεδίων ἐπιστολῶν τοῦ Κυβερνήτου.

Τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας σφίζονται τρεῖς (3) ἐπιστολαί, δι' ὧν ἐμφαίνεται ὁ ἄκρος αὐτοῦ φιλελληνισμός. Τοῦ ναυάρχου Heiden, εἶναι λίαν διαφωτιστικὴ καὶ παρέχει πλείστας πληροφορίας περὶ τῆς ἐκκένώσεως τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς ἐσωτερικῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος ἐπίσης αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Κατακάζη εἶναι ὡσαύτως διαφωτιστικαί.

Τοῦ κόμιτος Λοδέρδου συνδεομένου καὶ διὰ φιλίας μετὰ τοῦ Κυβερνήτου, εἶναι εἰλικρινεστάτη. Εἰς τὴν ἐπιστολὴν τῆς 12 Νοεμβρίου 1828 ψέγει τὴν πολιτικὴν τοῦ Κυβερνήτου ἀπὸ Γαλλικῆς ἀπόψεως, καὶ συμβουλεύει αὐτὸν νὰ προσανατολισθῇ πρὸς τὴν Γαλλίαν, ἣτις οὐδεμίαν ἔχει βλέψιν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Κυβερνήτης δὲν ἀπαντᾷ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἐπιστολῆς.

Τοῦ Πρίγκιπος Λιέβεν πρεσβευτοῦ τῆς Ῥωσσίας ἐν Λονδίνῳ εἶναι σπουδαιότητα, διότι πληροφορεῖ τὸν Κυβερνήτην περὶ τῶν διαμοιβομένων εἰς τὰ συμβούλια τῶν πρεσβευτῶν καὶ περὶ τῆς γνώμης τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως. Ὁ Λιέβεν ἀποδεικνύεται μέγας φιλέλλην, ἐνεργεῖ ἐράνους μεταξὺ τῶν φίλων του συνεισφέρει ὁ ἴδιος καὶ συνδράμει τὸν Κυβερνήτην εἰς τὰς προσπάθειάς του. Ἐν μιᾷ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Λιέβεν πληροφοροῦμεθα τὰ αἷτια τὰ προκαλέσαντα τὴν παραμονὴν τοῦ Κυβερνήτου ἐν Ἀγκῶνι ἐπὶ μῆνα καὶ πλέον. Ὁ Κυβερνήτης κατερχόμενος εἰς Ἑλλάδα εἶχεν ἀποφασίσει νὰ διέλθῃ ἐκ Κερκύρας. Ἐν Κερκύρᾳ ὁμῶς ἡ εἰδησις τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ ἐτάραξε τὰ πνεύματα, ὁ δὲ λαὸς φαίνεται ἥτο ἔτοιμος νὰ προβῇ εἰς ἀποδοκιμασίαν κατὰ τῆς προστασίας. Ὁ Ἀγγλος ἀρμοστής Ἀδαμ διεμμήνυσεν τὴν ἐξαψιν τῶν πνευμάτων εἰς Λονδίον, ἀνεκοινώθη δὲ εἰς τὸν Λιέβεν ἡ ἀπόφασις τῆς Κυβερνήσεως ὅπως ἀπαγορευθῇ εἰς τὸν Καποδίστριαν ἢ διὰ Κερκύρας κάθοδος, καὶ παρε-

κλήθη ὁ ἴδιος Λιέβεν νὰ γνωρίσῃ εἰς τὸν Καποδίστριαν τὴν ἀπόφασιν ταύτην, καθὼς καὶ ὅτι ἡ Ἀγγλικὴ φρεγάτα τοῦ Warspite θὰ παρελάμβανεν αὐτόν.

Ὁ Λιέβεν γράφων περὶ τῆς πολιτικῆς τῆς Ἀγγλίας κρίνει ταύτην ἀδεαδίαν καὶ ταλαντευομένην πρὸς λήψιν γενναίων ἀποφάσεων, συμβουλεύει δὲ τὸν Κυβερνήτην νὰ βασίζεται μᾶλλον εἰς τὸν φιλελληνισμόν τῶν Ναυάρχων, οἵτινες ἂν εἶναι δυνατόν νὰ μὴ ζητῶσιν ὁδηγίας παρὰ τῆς Κυβερνήσεως αὐτῶν, καὶ νὰ ἐνεργῶσι συμφώνως πρὸς τὰς προγενεστέρας.

Τρίτος φάκελλος διπλωματικῆς ἀλληλογραφίας εἶναι μικροτέρας σημασίας τῶν δύο πρώτων, πλὴν τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ πρίγκιπος Μιχαήλ Σούτσου ἐπιτετραμμένου τοῦ Κυβερνήτου ἐν Παρισίοις. Ἀποτελεῖται αὕτη ἐξ 123 μακρῶν ἐπιστολῶν, αἵτινες παρέχουσι πολυτίμους πληροφορίες πρὸς τὸν Κυβερνήτην, καὶ ἀποδεικνύουσι τὴν πράγματι ἐθνικὴν δρᾶσιν τοῦ ἀνδρὸς ἐν Παρισίοις εἰς στιγμὰς δυσκόλους. Ἡ ἐθνικὴ αὕτη δρᾶσις δέον ἰδιαιτέρως νὰ ἐξαρθῇ.

Μετὰ τὴν σπουδαιότητα καὶ πολυτιμότητα ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἀλληλογραφίαν ταύτην ἔχομεν τοὺς ὀγκώδεις φακέλλους τῆς μετὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀλληλογραφίας ἐξ ὧν τῶν ἐπαρχιῶν, ἣτις καταλλήλως ἀναδιφουμένη, θὰ παράσχῃ σοβαρὰν συμβολὴν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἱστορίαν τῆς Καποδιστριακῆς περιόδου, εἰς τρόπον ὥστε ἐναργέστερον θὰ προκύψῃ τὸ μέγα ἔργον τῆς ἀναδημιουργίας τοῦ Ἑθνικοῦ ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου.

Ἰδιὰν καὶ ἐξαιρετικὴν θέσιν ἔχει ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τοῦ Κυβερνήτου ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Ἑυνάρδου, ἀποτελουμένη ἐκ 385 ἐπιστολῶν τῶν ἐτῶν 1827, 28, 29, 30 καὶ 31. Δυστυχῶς οὐδεμία ἐπιστολὴ τοῦ μεγάλου φιλέλληρος διασώζεται πρὸ τοῦ 1827. Ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Ἑυνάρδου περιστρέφεται ὅχι μόνον εἰς ζητήματα οἰκονομικά καὶ συλλογῆς ἐράνων, ἣ ἀντιλήψεως ὑπὲρ τῶν ὀρφανῶν τῆς Ἑλλάδος, καὶ τῶν ἐν Εὐρώπῃ σπουδαζόντων νέων δαπάναις αὐτοῦ ἢ τοῦ Κυβερνήτου, ἀλλὰ καὶ εἰς διπλωματικά, παρέχουσα ὁδηγίας καὶ συμβουλὰς διὰ τὰς διπλωματικὰς διαπραγματεύσεις καὶ ἐνεργείας. Ὁ μέγας φιλέλλην ἦτο πάντοτε πρόθυμος νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὴν Ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν, διατρέχων τὰς Εὐρωπαϊκὰς πρωτεύουσας καὶ ἰδίᾳ τοὺς Παρισίους πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, διότι ἐξ ἀρχῆς ἐπέστη ὑπὸ τοῦ Καποδίστρια, περὶ τῆς ἐιροσύνης τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος. Ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Ἑυνάρδου εἶναι ὕμνος διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ λιθωνωτὸς διὰ τὸν Κυβερνήτην.

Τῆς περιόδου ταύτης τὰ ἔγγραφα ἂν εἶχεν ὑπ' ὄψει τοῦ ὁ Ἐδουάρδος Driault, ὁ συγγραφεὺς τῆς διπλωματικῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος, ἥθελε καταστήσῃ ταύτην πολυτιμωτέραν.

Ἀλλὰ φοβῶμαι ὅτι ὑπερέβην ἤδη τὰ ὅρια τῆς παραχωρηθείσης μοι ὥρας χωρὶς νὰ προφθάσω νὰ περιγράψω ὁλόκληρον τὸ ἀρχεῖον. Ὅθεν ἐπιτροχάδην θὰ ἀναφέρω

τὰ ὑπολειπόμενα ἔγγραφα αὐτοῦ, ἐπιφυλασσόμενος νὰ ἀνακοινώσω ἄλλοτε ἐκτενέστεραν καὶ διαφωτιστικωτέραν περιγραφὴν αὐτοῦ.

Ἡ στρατιωτικὴ ὀργάνωσις τῆς χώρας καὶ ἡ ἀλληλογραφία μετὰ τῶν Γάλλων στρατηγῶν τῶν ἐτῶν 1828, 1829, 1830 καὶ 1831 ἀποτελεῖ ἴδιον φάκελλον τοῦ ἀρχείου. Εἰς τοῦτον περιλαμβάνονται σπουδαῖα ἔγγραφα περὶ τῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Κυβερνήτου.

Ἀκολουθοῦσιν ὀγκώδεις φάκελλοι τῶν σχεδίων ἐπιστολῶν τῶν ἐτῶν 1828, 1829, 1830 καὶ 1831.

Δεσμὶς περιέχουσα. Φάκελλον περὶ τοῦ ζητήματος τῆς Εὐδοίας. Φάκελλον περὶ τῶν μηχανορραφιῶν τῶν πολιτικῶν κομμάτων, ὑπόμνημα Βιάρου. Φάκελλον τῶν κατασχεθέντων ἐγγράφων τοῦ Κωλέττη. Φάκελλον περὶ τοῦ ζητήματος Πόρου τοῦ 1831, περὶ τοῦ τῆς Ὑδρας καὶ Σύρου 1831, περὶ τοῦ τῶν νήσων 1831, περὶ τοῦ τῆς Σπάρτης καὶ τέλος τὴν δίκην τῆς δολοφονίας τοῦ Κυβερνήτου τὴν 27^{ην} Σεπτεμβρίου τοῦ 1831.

Πάντα ταῦτα τὰ ἔγγραφα, τὰ ὁποῖα ἔσχον τὴν τιμὴν νὰ ἀπαριθμίσω ἀποτελοῦσι σπουδαιότατον ἐθνικὸν ἱστορικὸν κεφάλαιον. Ἐκ τῶν ἐγγράφων τῆς ἐποχῆς ταύτης προέκυψεν ἡ τετράτομος συλλογὴ τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Betant, ἐκδοθεῖσα ἐν Γενεύῃ καὶ ἀποτελουμένη ἐκ τῶν ἐπιστολῶν, τὰς ὁποίας ἀπηύθυνε ὁ Κυβερνήτης ἀπὸ τοῦ 1827 ἕως τοῦ 1831. Ἀλλὰ τοῦ ἀρχείου ἐλάχιστον μέρος ἐδημοσιεύθη μέχρι τοῦδε, καὶ τὸ μέρος τοῦτο ἀποτελεῖ νῦν ἰδίους φακέλλους, ταξινομηθέντας καθ' ἡμερομηνίαν. Δυνάμεθα λοιπὸν νὰ εἰπώμεν ἄνευ ὑπερβολῆς ὅτι ὁ ἱστορικὸς οὗτος θησαυρὸς εἶναι ἐντελῶς ἀνέκδοτος.

Κύριοι, ἐκ τῆς ξηρᾶς ταύτης περιγραφῆς τῶν ἀρχείων τοῦ ἀειμνήστου Κυβερνήτου ἀμυδρὰν μόνον ἰδέαν ἀπεκομίσατε περὶ τῆς σπουδαιότητος αὐτῶν. Ἀλλ' ὅταν ἡ εὐγνωμονοῦσα πατρίς καταστήσῃ δυνατὴν τὴν δημοσίευσιν θὰ διαφωτισθῇ διὰ νέου ὅλως φωτὸς ἡ πολιτικὴ δράσις τοῦ μεγάλου Κυβερνήτου, καὶ θὰ ἀποδειχθῇ ὅτι ἡ Ἑλλὰς διὰ τοῦ προώρου καὶ βιαίου θανάτου τοῦ ἀπώλεσε τὸν πατέρα τῆς Πατρίδος, ὅστις κατῆλθεν εἰς τὸν τάφον λευκὸς λευκότατος τὴν ψυχὴν, τὴν καρδίαν καὶ τὴν συνείδησιν ὡς εἶναι λευκὸν τὸ μάρμαρον, τὸ ὁποῖον καλύπτει τὴν ἱερὰν αὐτοῦ τέφραν καὶ τὸ ὁποῖον ὡς μόνον ἀλλὰ μεστὸν ἐννοίας φέρει ἐπιτύμβιον,

ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ·

ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ